

Paragraaf 1.2: de renaissance

→ De renaissance = herontdekking van de klassieke cultuur.

Klassieke cultuur = (klassiek: overgebleven uit de tijd van de G & R)

De kerk leerde de mensen dat het leven een voorbereiding was voor de dood. Rijke Italiaanse burgers gingen er anders over denken nadat ze de oude Griekse boeken lazen, zij vonden dat je moet genieten van het leven, net als de Griekse en Romeinse schrijvers, die er ook zo over dachten. (Ze besteedden veel aandacht aan de mens, natuur en schoonheid)

- **Mentaliteit:** manier van denken en voelen (de rijke Italianen namen de mentaliteit van de Grieken en Romeinen over)
- **Mens- en wereldbeeld:** kijk op de mens en wereld (het mens en wereldbeeld van de rijke Italianen veranderde)

Men nam ook de architectuur en kunst over van de oude Grieken en Romeinen.

Ook het humanisme werd herontdekt, **Humanisme:** humanisten vonden dat de mens centraal stond in de wereld en dat de mens verantwoordelijk is voor de wereld en niet God.

Dit alles bij elkaar wordt de renaissance genoemd (wedergeboorte)

De mening van de humanisten:

- Humanisten bestudeerden teksten van Griekse en Romeinse schrijvers die bewaard waren in kloosters. Ze waren meerdere keren over geschreven door monniken waardoor er veel fouten in kwamen. De geleerden probeerde elk foutje eruit te halen.
- Humanisten waren christenen maar vonden wel dat je niet zo erg naar de kerk moest luisteren. Ze vonden goed onderwijs belangrijk.

Verspreiding van de renaissance:

- Door Italiaanse kunstenaars die hun schilderijen verkochten en maakten in andere delen van Europa, verspreidde de renaissance zich. Dit was in de 16e eeuw.
- Nieuwe uitvinding: drukpers: hierdoor konden grote aantallen boeken gedrukt worden en hoeft dat niet meer met de hand gedaan te worden. Hierdoor konden veel meer mensen de boeken lezen en verspreiden ideeën zich sneller.

Paragraaf 1.3: De Hervorming:

Maarten Luther:

In 1517 schreef Luther een brief naar 2 hoge geestelijken waarin hij 95 stellingen gebruikte om de handel in aflaten te veroordelen:

- Diep geloof in God is de enige manier om in de hemel te komen. Niet door 'het goede werken' of aflaten.
- De Paus stootte Luther uit de kerk maar dat stopte hem niet.
- Luther ontkende dat zonden vergeven konden worden, hij vond dat men alleen in contact met God kon komen door te bidden en te lezen in de Bijbel.
- Er bestonden geen heiligen, dat stond namelijk niet in de Bijbel.
- Door de drukpers (1.2) werden zijn ideeën snel verspreid en Luther kreeg machtige beschermers.
- Karel V nodigde hem uit voor een vergadering van vorsten en hij zou daar zijn woorden moeten terugnemen, dit deed hij niet en Karel verklaarde hem vogelvrij. Een machtige Duitse vorst nam Luther in bescherming en Luther vertaalde de Bijbel in het Duits, zodat iedereen de Bijbel in zijn eigen taal kon lezen.

Dit deed Luther om de kerk te veranderen (**hervormen**), maar zijn stellingen zorgden voor de splitsing in de kerk. Vanaf nu had je de **protestanten** en de rooms-**katholieken**. Protestantse geestelijken: **predikanten/dominees**, zij waren getrouwd en konden geen zonden vergeven, ze stonden gelijk met gewone gelovigen. De P kerken waren kaal, verering van beelden werd veroordeeld.

Calvijn:

Calvijn is ook een hervormer en wilde de kerk ook veranderen op zijn eigen manier:

- Hij vond ook dat iedere gelovige de Bijbel moest lezen en dat alleen God mensen kon redden en niet de kerk.
- Zijn leer heette het **calvinisme**
- Zelfs als je extreem geloofde in God was je niet zeker van een plaats in de hemel, want Calvijn vond dat God voor de geboorte al bepaald of je in de hemel of hel terecht komt.
- Ook al werd dit al bepaald voor de geboorte moest je nog steeds een vroom leven lijden, bidden, hard werken en matig leven.
- Vanaf 1540 verspreidde het calvinisme zich vanuit Zwitserland over Europa.

Godsdienstoorlogen:

- Veel koningen en vorsten werden protestants en legden dit nieuwe geloof op aan hun volk. Voor sommigen leverde dit veel geld op.
- Er ontstonden veel heftige godsdienstoorlogen:
- Karel V - Protestantse vorsten: Karel wilde het Duitse rijk volledig Katholiek maken, in 1555 gaf hij op, er kwam vrede en de afspraak was dat vanaf nu elke Duitse vorst zelf mocht bepalen welk geloof hij toestond in zijn gebied.
- Katholieken - **Hugenoten** (Franse calvinisten): in Frankrijk ging deze oorlog over het geloof in het Franse Rijk, in 1598 werd er vrede gesloten en vanaf toen was Frankrijk een katholiek rijk maar de hugenoten hadden ook rechten.
- Karel V liet protestanten sterk vervolgen, zijn zoon Filips II zette dat door maar de calvinisten kregen steeds meer aanhangers, in 1566 hielden ze zelfs **hagepreken**.

1.4: De Nederlandse Opstand

Karel V had in 1515 alle 17 Nederlandse gewesten in handen, elk daarvan had een vergadering, de **Staten**. Zij namen beslissingen. De gewesten stuurden vertegenwoordigers naar de **Staten-Generaal** en daar ging het weer over belasting etc.

Karel V koos edelen die hem vertegenwoordigen, **stadhouders**, hij bestuurdde m.b.v. hen vanuit Brussel. Als hij er niet was regeerde een landvoogd namens hem en hij overlegde met hoge edelen en ambtenaren en daardoor hadden die ook veel macht.

Karel V deed in 1555 afstand van de troon en zijn zoon Filips II volgde op in de Nederlanden en Spanje. Communicatie ging slecht en in 1559 verhuisde F naar Spanje. Hij benoemde Margaretha tot landvoogd. Hij wilde de hoge adel minder invloed geven want met ambtenaren kon hij doen wat hij wilde.

Iedereen werd ontevreden door de vele oorlogen en machtsgebruik, ze kregen minder vrijheid door centralisatie en ze waren tegen vervolging van de calvinisten.

BEELDENSTORM EN HET BEGIN VAN DE OPSTAND

In 1566 gaven een grote groep edelen een smeekschrift aan Margaretha, waarin ze vroegen om de vervolgingen te stoppen, ze noemden zichzelf **geuzen**. Margaretha stopte de vervolgingen tijdelijk en die calvinisten moedigden dat aan met hagenpreken. Op een gegeven moment ging iemand in zo'n hagenpreek zo te keer dat een groep calvinisten erop uit trok om in een klooster alles kapot te slaan, dat werd meer gedaan in kerken etc. en dat was de **beeldenstorm**.

- Filips vond het niet leuk en stuurde Alva met een huurleger af op de Nederlanden om de daders maar ook de edelen die het niet tegenhouden te straffen. Er was nu een doodstraf voor deelnemers van de beeldenstorm.
- Veel mensen vluchtten naar Duitsland of Frankrijk, ook Willem van Oranje, stadhouder van Zeeland, Holland, Utrecht. Hij en zijn vier legers trokken tot Alva in 1568. Dat was het begin van de 80-jarige oorlog/Nederlandse Opstand (1568-1648).

OMMEKEER EN VERLOOP VAN DE OPSTAND

De calvinisten onder leiding van edelen (Willem) die op water waren gevlucht noemden zichzelf watergeuzen en veroverden 1 april 1572 per ongeluk de kustplaats den Briel. Veel mensen van Zeeuwse en Hollandse steden kozen hun kant. Willem ging de opstand vanuit Delft leiden. Nieuwe troepen uit Spanje kwamen en ze gingen tekeer. De burgers moesten trouw zweren aan de landheer. Ze begonnen burgers af te slachten. Er kwam nog meer verzet en Leiden en Alkmaar bleven strijden nadat Haarlem was ingenomen. Holland en Zeeland kwamen in handen van opstandelingen nadat de Spaanse troepen terug naar Spanje waren gegaan.

Filips voerde ook oorlog op andere fronten en door de oorlogen verloor Spanje veel geld:

- Spaanse furie: Spaanse troepen roven heel Vlaanderen en Brabant leeg en vermoordden veel mensen. Ze verbrandde stadhuizen. (Spaanse furie 1576)
- De zuidelijke gewesten sloten een verbond met Holland en Zeeland maar dit duurde niet lang want in 1579 vielen de gewesten in 2 kampen uiteen. Een paar gewesten 'bleven' bij Filips en vormden de Unie van Atrecht en andere vormden de Unie van Utrecht. Ook Brabant en Vlaanderen sloten zich aan.
- In 1580 verklaarde Filips Willem van Oranje vogelvrij, iedereen mocht hem vermoorden voor geld.
- De Unie van Utrecht zet in 1581 Filips af als vorst. (plakkaat van verlatinge)
- In 1584 vermoord Balthasar Gerards Willem van Oranje.

- Omdat ze nu geen vorst hadden besloten de Noordelijke gewesten in 1588 een zelfstandige staat te worden zonder vorst. Een republiek dus.
- De Republiek der Verenigde Nederlanden was speciaal want er waren bijna geen republieken. De soevereiniteit (hoogste macht) lag in afzonderlijke gewesten en zaken werden geregeld in de Staten-Generaal. Zoon van Willem werd stadhouder en in 1648 sloten de Nederlanden en Spanje vrede in Munster.